

זדורוב הודה והורשע. האומנם הוא הרוצח? פרופ' בועז סנג'רו*

בבית-המשפט המחוזי בנצרת הורשע רומן זדורוב ברצח הנערה תאיר ראדה ז"ל בבית-הספר "נופי גולן". האם האשמה הוכחה מעבר לספק סביר?

ההרשעה מבוססת בעיקר על הודאה, ועל טביעת נעל. אין ראייה מדעית הקושרת את החשוד לזירת הפשע. אין מניע לרצח. החשוד הכחיש את אשמתו ברוב שלבי חקירתו ולאורך שנות משפטו. כשהודה, לא הוביל את החוקרים לראייה כלשהי. מדוע הורשע? הנחה מוטעית היא שחף-מפשע לא יודה. המחקרים מלמדים אחרת. ב-"Innocence Project" האמריקני שוחררו אסירים רבים שהורשעו בטעות ברצח ו/או באונס על סמך הודאותיהם לאחר בדיקות גנטיות שהוכיחו את חפותם.

להודאת זדורוב מאפיינים טיפוסיים של הודאת-שווא. החוקרים שיקרו לנחקר שקיימות ראיות. חלקן מדעיות, המלמדות שהוא הרוצח: פוליגרף, עדים וממצאים ביולוגיים. לפי המחקרים, בסיטואציה כזו שלוש סכנות: הנחקר עלול להשתכנע שביצע את העבירה ואיננו זוכר; להתייאש מהאפשרות שיאמינו לו ולהודות תמורת הפחתת לחצי החקירה; או להסתבך בשקרים, שיחזקו את החשד נגדו.

גורם מרכזי המוליך שופטים להסתמכות על הודאות הוא ידיעת הנחקר "פרטים מוכמנים" מהזירה. במחקרו של Garrett נבדקו 38 הרשעות שהתבססו על הודאת-שווא – כפי שהוכח בבדיקות גנטיות ב"פרויקט החפות". במפתיע, 36 מ-38 הודאות-השווא היו עשירות ב"פרטים מוכמנים". חוקרי המשטרה – לעתים שלא במודע – "מזהמים" הודאות.

פסק-הדין איננו משקף מודעות למחקרים החדשים ולוקה בקונספציה של "אשמת החשוד": רק פרטים התומכים בגרסת התביעה מקבלים חשיבות. הנאשם אמר למשטרה שהנערה נעלה נעלי ספורט (אך טעה בצבעים) ולבשה ג'ינס כחול. בית-המשפט ראה זאת כ"פרטים מוכמנים", וקבע שלא הוכח שלבוש כזה שכיח בקרב הנוער.

בכמה מקרים הוכיחה הסנגוריה הדרכה. דוגמא מאלפת: אמירת השוטר אזולאי, ראש צוות החקירה, תוך הדגמה: "אוקי, תזכר עכשיו, אתה עומד ככה, יכול להיות היא עומדת ככה ואתה עושה ככה מאחורה, תסתכל, תעמוד אחרוה, איך ככה דוקר לה בחזה, מה אתה עושה?"

אך באשר לפרטים שהסנגוריה לא הצליחה להוכיח שהנאשם למד מחוקריו, נדחתה טענת ה"זיהום". השופטים מניחים שכל ההדרכות תועדו ולא לומדים מההדרכות שהוכחו על שיטת חקירה מדריכה.

לאחר 456 עמודי פסק-הדין, מזדקרים הספקות: הסכין לא נמצאה – חרף ההודאה. בית-המשפט כותב שזדורוב כנראה השמידה. בזירה נמצאו 65 טביעות אצבעות - שאינן שלו. לכאורה יכול היה ללבוש כפפות, אך ההנחה היא שהרצח לא תוכנן. על הרצפה ועל הקורה שבין תאי השירותים (נתיב המילוט שלאחר נעילת התא מבפנים) טביעות נעל שאינן של זדורוב. בידה של הקורבן שיער – שאינו שלו. על חולצתה ממצאים ביולוגיים – שאינם שלו. נעליו של זדורוב נבדקו ולא נמצאו סימני דם. נבדקו 150 ממצאים ביולוגיים מהזירה ומסביבתה. אינם של זדורוב.

בית-המשפט קובע כי לבד מטביעת הנעל המיוחסת לנאשם, אין בזירה ראיות פורנזיות הקושרות אותו למעשה. בספר המנתח את הרשעות-השווא ב"פרויקט החפות", ממופים הגורמים המרכזיים, לרבות "junk science", כגון השוואה מיקרוסקופית בין שיערות. בעבר קיבלוהו בתי-המשפט כמדע, ומומחי המשטרה הביאו למאסרים רבים. בדיקות גנטיות הוכיחו שמדובר ב"מדע זבל" ובשרלטנות. בפסק-הדין זדורוב מצוין שלא מדובר במדע, אלא בהתרשמות המומחה מהשיעור תוך בחינתו

* פרופ' בועז סנג'רו הוא ראש החטיבה למשפט פלילי ולקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים.

בעיניו. אלא שלא מקישים מכך על טביעת הנעל, ומבססים עליה הרשעה. מומחה-שוטר השווה סימני דם על מכנסי הקורבן לנעלי זדורוב ומצא התאמה. מכיוון שלא ניתן לראותה, צבע המומחה-השוטר עבור השופטים אזורים מסוימים בתמונות המכנסיים וטביעת הנעל. לא מדובר במדע, וודאי לא מדויק. לא מדובר בחישובים תקפים, אלא בהתרשמות המומחה-השוטר ממראה עיניו. מול הטביעה הנטענת על המכנסיים, לא נמצאה טביעה כלשהי של הנאשם על הרצפה, האסלה והקורה שבין התאים, ונמצאו טביעות רבות אחרות.

פסק-הדין לא משכנע שהאשמה הוכחה מעבר לספק סביר. כנגד הסכנה האיומה של הרשעת חפים-מפשע, יש לקבוע בחוק שלא ניתן להרשיע על סמך הודאה ללא ראייה עצמאית נוספת, בדרגת "סיוע" חזק, הקושרת את הנאשם לפשע. עד לשינוי החוק ימשיכו חלק מפסקי-הדין להיראות כמאות עמודי מלל במקום ראיות מוצקות.